

rència als estudiosos del tema que cita l'autor, mentre que el segon està dedicat a les tradicions que es repassen, consignades per autors i textos estudiats.

Joan Gómez i Pallarès

L. RUBIO GARCÍA

Del latín al castellano en las escrituras reales

Departamento de Filología Románica. Universidad de Murcia, 1981, 74 pp.

Si no fa gaire ens congratulàvem de l'aparició per a la filologia catalana i medieval de l'excel·lent obra del professor L. Rubio *Documentos lingüísticos catalanes (s. X-XII)* (vegi's *Faventia* 2/2), avui no podem fer altrament en comentar un nou treball del mateix autor. Ens referim a l'opuscle *Del latín al castellano en las escrituras reales*, publicat també pel Departament de Filologia Romànica de la Universitat de Múrcia.

El doctor L. Rubio reflexiona en aquesta monografia sobre les solucions que diversos investigadors han donat a la qüestió de saber en quin moment va aparèixer la disposició oficial on quedà recollida la possibilitat de redactar en vulgar, en lloc de llatí, els documents de la cancelleria reial de Castella. L'autor passa revista a algunes de les opinions més autoritzades sobre el tema i pren partit per la que situa aquest canvi en temps del regnat d'Alfonso X el Sabio, tot i que reconeix la tendència tímida, però ininterrompuda, cap

al romanç durant el regnat d'Alfonso VIII, tendència que observa en els diplomes publicats per J. González en *El Reino de Castilla en la época de Alfonso VIII* (Madrid 1960, 3 vols.), i en d'altres documents que aporta personalment. Coincideix, per tant, en aquesta apreciació amb D. W. Lomax, que ja havia arribat a conclusions semblants en base a l'anàlisi del mateix diplomatarí, malgrat que el professor L. Rubio fa algunes precisions de caràcter diplomàtic respecte a l'autenticitat de diversos documents en romanç de l'aplec de J. González que l'aparten del criteri de D.W. Lomax.

Després de cridar l'atenció sobre l'interès dels furs —molts d'ells ja escrits en vulgar en el primer terç del segle XIII per tal de facilitar la comprensió del contingut als seus destinataris—, mostra diferents exemples que proven la predisposició reial al canvi i la gradual preferència pel vernacle en la cancelleria al llarg de la susdita centúria, fins a esdevenir el seu ús preponderant. Aquests exemples li fan acceptar com a inqüestionable la idea que la permissió de mudar de llengua tingué lloc en els dies d'Alfonso el Sabio.

A continuació es pregunta per l'any concret en què es portà a cap oficialment la innovació i s'adhereix al parer ja antic de Diego Ortiz de Zúñiga, que situava el fet en 1260.

Conclou les seves observacions posant de manifest que, segons el pare J. Villanueva, dos anys abans, el 1258, Jaume I s'anticipà al monarca de Castella amb una disposició semblant pel que fa a l'ús del català en la redacció de documents jurídics.

L'apèndix documental agrupat en

dues sèries —els diplomes en romànic del temps d'Alfonso VIII ja coneguts gràcies a les recerques de J. González i R. Menéndez Pidal, i uns altres d'inèdits pertanyents al primer terç del segle XIII— tanquen l'obra.

En definitiva, doncs, es tracta d'una nova i interessant aportació del professor L. Rubio.

Jesús Alturo i Perucho

LLUÍS BATLLE i PRATS

La cultura a Girona de l'Edat Mitjana al Renaixement

Girona 1979. (Col·lecció de monografies de l'Institut d'Estudis Gironins, núm. 7.)

Se'ns ofereix ací, presentat pel professor P. Bohigas, el recull d'una sèrie fonamental d'estudis sobre la cultura gironina. Cal celebrar que més de trenta anys després Ll. Batlle hagi pogut acomplir el seu disseny inicial en publicar el seu estudi sobre la biblioteca de la catedral de Girona, és a dir presentar un estudi complet on no manquessin els altres aspectes de la cultura de Girona, la qual cosa havia estat objecte d'estudis i articles independents que avui constitueixen per primera vegada l'obra per a la qual foren concebuts i guanyen amb això una coherència i profunditat que la seva consideració independent no permetia de vegades de captar: l'autor ens mostra la realització perseverant al llarg gairebé de cinquanta anys d'un projecte de treball en diverses etapes.

Els treballs recollits en aquest volum

están agrupats en quatre nuclis temàtics: Estudios Generales y Estudiantes, Noticias de libros y Biblioteca de la Catedral, La Escuela de la Catedral i La imprenta en Gerona (siglos xv-xvi). En conjunt són nou treballs publicats sota la primera rúbrica: «El Capítol de Girona i els Estudis Generals» (*Homenatge a Antoni Rubió i Lluch*, vol. III, Barcelona, 1936), «Estudiantes Gerundenses en los Estudios Generales» (*Hispania*, 27, 1947). Sota la segona: «Inventari dels llibres de Berenguer D'Anglesola» (*Estudis Universitaris Catalans*, 17, 1932), *La Biblioteca de la Catedral de Gerona desde su origen hasta la imprenta* (Girona, 1947), «Noticias de libros de la Catedral de Gerona (siglos xvi-xviii)» (*Hispania Sacra*, 19, 1966), «Noticias de libros antiguos de servidotes de la Catedral de Gerona. 1335-1594» (*Hispania Sacra* 26, 1969). «La escuela de la Catedral», publicat ací per primera vegada, constitueix el tercer apartat. El quart és constituït per «Nota documental para la biografía del impresor Pedro Malo y para la historia de la imprenta en Gerona» (*Biblioeconomía*, 13, 1947); «Más datos sobre la imprenta incunable y los librerías de Gerona» (*Homenaje a Santiago Sobrequés Vidal, Anales del Inst. de Est. Gerundenses*, 22, 1974-1975).

Ens referirem ací només als dos treballs que presenten novetat, puix que la resta de l'obra de Ll. Batlle i Prats és ben coneguda pels estudiosos.

Cal destacar de primer la refecció soferta pel llibre *La biblioteca de la Catedral de Gerona*, que fou en 1946 la tesi de l'autor, al qual s'han incorporat els resultats dels treballs més recents que afecten principalment les re-